

Audiovizualno prevođenje (AVP)

AVP uključuje prijenos teksta s originalnog na ciljni jezik, ali u vrlo specifičnim okolnostima i pod strogo definiranim uvjetima. Glavni izazov je pritom kako ono što je izgovoreno što vjernije prenijeti u pisani tekst, ali i kako se snaći u raznolikim stilovima i registrima kroz različite fikcionalne i nefikcionalne vizualne žanrove.

AVP je poseban oblik prevođenja koje se odnosi na područje različitih vrsta medija. Svi se oblici medija, koje ono podrazumijeva, sastoje od dvaju dijelova – prvi je namijenjen gledanju, a drugi slušanju. Pritom jezgru AVP-a čini prevođenje filmova i serija, no, ono uključuje i druga područja, primjerice mrežne stranice i računalne igrice, čak i karaoke(!). Nova područja primjene predstavljaju i snimke koje služe za promociju tvrtki (bilo na komercijalnim TV kanalima ili na Internetu). Svakim se oblikom AVP-a stječu znanja korisna i pri drugim vrstama prevođenja, primjerice lokalizaciji softvera i mrežnih stranica.

AVP je izraz koji se koristi za označavanje prevođenja verbalnih sastavnica s jednog jezika na drugi sadržanih u AV djelima i proizvodima.

Igrani filmovi, televizijski programi, kazališne predstave, mjuzikli, opere, mrežne (*web*) stranice i videoigre samo su neki primjeri velikog raspona dostupnih AV proizvoda koji zahtijevaju prijevod. AV snimke napravljene su da se istovremeno čuju (audio) i vide (vizualno), ali prije svega se podrazumijeva da ih se vidi.

Vrste audiovizualnih prijevoda: sinkronizacija, titlovanje i *voice-over* sinkronizacija.

Sinkronizacija je općeniti termin koji se odnosi na tehnički postupak obrade zvučnoga filma, naknadno studijsko fonografsko snimanje dijaloga i šumova u sinkroniji s filmsko-prizornim izvorima zvuka. U audiovizualnom prevođenju termin označava naknadno prijevodno sinkroniziranje zamjenskim glasovima domaćih glumaca. Dakle, originalni glasovi na jednom jeziku zamijenjeni su s glasovima drugih glumaca na drugom jeziku.

Titlovi su niz tekstualnih poruka koje se na nekoliko sekunda pojavljuju na ekranu i tako omogućuju praćenje AV sadržaja koji bi inače bio nedostupan ili nerazumljiv određenoj publici. Sažimanje sadržaja, takozvana prilagodba ili adaptacija, ključan je aspekt prevođenja u titlove zato što omogućuju gledatelju da prati AV sadržaj filma umjesto da čita previše teksta. U AV prevođenju čitljivost rečenica i vrijeme trajanja titla na ekranu važniji su od toga da se prevede svaka riječ ili detalj. Pri titlovanju izvorni jezik, kao i u *voice-over* sinkronizaciji, ostaje prisutan u audiovizualnom dokumentu, no u ovom slučaju tom istom djelu pridodani su **titlovi** (često se nazivaju i **podnaslovi**), tj. tekstualni prijevod na dnu slike. Na taj način, omogućeno je razumijevanje originalnog AV dokumenta bez značajnih promjena samog dokumenta.

***Voice-over* sinkronizacija** je vrsta sinkronizacije u kojoj su originalni glasovi i dalje prisutni u djelu, no isto tako su utišani te je preko originala snimljen novi glas na željenom jeziku.

Koji je od ovih postupaka prijevoda najbolja opcija za razumijevanje audiovizualnih djela?

U Hrvatskoj je preferirana vrsta AV prevođenja titlovanje, no nije u svim zemljama tako. Svaka je zemlja tijekom godina razvila i, zbog vlastitih razloga, odlučila se za jednu

preferiranu vrstu AV prevođenja. Čimbenici koji na to utječu mogu biti povijesno politički razlozi, tradicija, navika gledatelja, trošak te mnogi drugi.

Prednosti sinkronizacije su u činjenici da takva vrsta AV prijevoda omogućava gledatelju –slušatelju da se fokusira na cijeli AV materijal, umjesto da svoju pažnju usmjeri samo na čitanje titlova. Sinkronizacija je isto tako najpoželjnija u slučaju prijevoda djela poput filmova i serija za djecu koja još ne znaju čitati ili imaju poteškoća sa čitanjem.

Nedostaci sinkronizacije su gubitak originalnih glasova, što može utjecati na smanjenje kvalitete lokaliziranog materijala ako sinkronizacija na željenom jeziku nije obavljena dovoljno kvalitetno, a i sinkronizacija je skupa, što titlovanje čini poželjnijom opcijom u mnogim zemljama širom svijeta.

Voice-over sinkronizacija na neki je način ‘zlatna sredina’ između obične sinkronizacije i titlovanja; u *voice-over* sinkronizaciji, ne gubi se originalan zvučni zapis te su novi glasovi tek nadodani, poput titlova. No, ne računajući dokumentarne filmove i određene reportaže u kojima je ovaj tip AV prijevoda čest, *voice-over* sinkronizacija nije previše popularna; tek jedan glas se koristi za prijevod više originalnih glasova što mnogi gledatelji smatraju monotonim i neprirodnim.

Hrvatska radiotelevizija ima precizno određena pravila za oblikovanje titlova na njihovom programu. Neka od tih pravila su:

- titlovi moraju biti u jednom od ovih formata: .pns, .stl, .srt
- vrsta i veličina fonta koje HRT preporučuje: Arial, veličina 42 za SD te 67 za HD
- pozadina titlova mora biti transparentna 60%
- maksimalno su dopuštene dvije linije u titlu
- u jednoj liniji može biti najviše 37 znakova (trajanja 5 – 7 sekundi)
- pozicioniranje titlova mora biti horizontalno centrirano na sredini, a vertikalno na dnu slike unutar sigurnosnog područja (tzv. *safe area*).

Tekst treba biti jednostavan i razumljiv širokoj publici; treba ga znati prilagoditi zbog ograničenosti broja slovnih mjesta, tj. koje informacije zadržati, a koje izbaciti (ekonomičnost!). Poruka je najvažnija! Loš prijevod može utjecati na dojam gledatelja o AV sadržaju, pogotovo ako im je izvorni jezik potpuno stran.

Društvo hrvatskih audiovizualnih prevoditelja (DHAP) (<http://dhap.hr/Association>) strukovno je udruženje (osnovano 2012.) koje okuplja profesionalne prevoditelje audiovizualnih sadržaja za TV, kinematografe i Internet. Na europskoj razini DHAP je član AVTE, krovne europske udruge audiovizualnih prevodilaca.

Poznati filmovi koji tematiziraju prevođenje i kojima su likovi lingvisti i prevoditelji:

Dolazak (*Arrival*), 2016., redatelj D. Villeneuve

ZF film kojega je središnja tema pokušaj komunikacije s vanzemaljskom vrstom, a vojska unajmljuje lingvisticu koja treba uspostaviti komunikaciju s njima.

Hipoteza ovog filma tvrdi da jezik mijenja način na koji razmišljamo i način na koji sagledavamo svijet.

Terminal, 2004., redatelj S. Spielberg

Komedija/drama koja se bavi likom putnika iz izmišljene države Krakozije koji ne govori engleski, a zaposlenici zračne luke ne govore njegovim jezikom. Jezik predstavlja veliku barijeru u rješavanju njegovih problema.

Nell, 1994., redatelj M. Apted

Drama o djevojci Nell koja govori čudnom kombinacijom engleskog i jezika koji je dijelila s preminulom sestrom. Prikazuje trud uspostavljanja komunikacije i rehabilitacije tzv. divlje ili feralne djece.

Glasnici vjetra (*Windtalkers*), 2002., redatelj J. Woo

Ratna drama iz 2. svjetskog rata. Na tihooceanskom bojištu postrojba pripadnika plemena Navajo rabe svoj jezik zbog toga što protivnička japanska strana ne može dešifrirati tajne taktičke poruke na tom jeziku.

Atlantida : Izgubljeno carstvo, 2001., redatelji K. Wise i G. Trousdale

Animirani znanstveno-fantastični akcijsko-avanturistički film iz Disneyjeve produkcije. Lingvist M. Okrand osmislio je za potrebe filma poseban jezik kojim se koriste u Atlantidi.